

Almási Ferenc

Négy évtized nőként a katonai igazságügy és tudomány szolgálatában

Megemlékezés Almásiné dr. Töröcsik Anna alezredestől

Idén áprilisban már 16 éve múlt, hogy a Magyar Honvédség halottjaként, katonai tiszteletadás mellett örök nyugalomra helyezték *Almásiné dr. Töröcsik Anna nyugállományú alezredest (1925–2007)* akinek a Katonai Főügyészség volt az utolsó szolgálati helye, s akinek e rövid visszatekintés törekszik emléket állítani.

Fiaként, bár nyugállományú jogász tiszt vagyok, őt egykor nem követtem igazságügyi szakterületen. Soha nem voltam ügyész, mégis felmerülhet szubjektivitás egy közvetlen hozzátartozó részéről. ezért szerettem volna, ha egy volt kollégája vagy szakmai ismerőse vállalkozott volna édesanyám munkásságát illetően a hiánypótlónak ígérkező visszatekintésre.

Ennek azonban már kevés esélyét látom, főleg azóta, *hogy elhunyt Társaságunk alapító, korábbi elnöke (a továbbiakban Altábornagy úr-ként hivatkozom rá)* és több tagja – szintén volt katonai ügyészek –, mások pedig már nem tudnak munkánkba bekapcsolódni.

Igy vállalkoztam arra, hogy írok Almásiné dr. Töröcsik Anna munkásságáról, azonban soraimban a különféle személyes és családi emlékképeket, de az őáltala a nők szerepéről írottakat is igyekszem mellőzni. Ugyanakkor hangsúlyozom, hogy a katonai ügyészi területre már gyerekkoromtól kezdve a nála tett látogatások, munkatársaival történt találkozásaim, majd felnőve, főleg igazgatási főtisztként végzett nyomozási, fegyelmi eljárási, panaszügyi s más munkáim, nyomozótisztai továbbképzés révén fokozatosan ráláttam – továbbá feleségem

ügyész –, így nem laikusként írok ügyészekről, és speciálisan a katonai ügyészi munkáról.

A 2023. április 26-i, a *Stefánia Palotában tartott emlékkonferencián* Dr. Kádár Pál dandártábornok, a Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság elnöke hangsúlyozta: „nagy megtiszteltetés számomra, hogy azt a szervezetet vezethetem, amit annak idején Kovács Tamás altábornagy, néhai legfőbb ügyész, barátunk, vezetőnk, mentorunk alapított. A Társaság huszonhat éve képviseli a katonajogászokat és a honvédelem jogáért valamilyen szinten elkötelezettséget érző kollégák szakmai együttműködését.” Hozzátette: a napirendet igyekeztek úgy összeállítani, hogy az altábornagy életművét és munkáját volt kollégái és fotók segítségével felidézzék. A Társaság feladatai közé tartozik, hogy évente tanulmányköteteket jelentetnek meg, ilyen a dr. Fejes Erik gondozásában megjelent, a néhai legfőbb ügyész pályaművét összefoglaló kötet is (*a továbbiakban Emlékkötet*).¹ „Olyan nagyszerű publikációkat találhatnak benne, amelyek ugyan több tíz évvel ezelőtt születtek, de mind a mai napig hatásuk van.”²

Ezek egyike az egykori *Katonai Jog- és Igazságszolgáltatás* folyóiratot méltatja,³ amelynek szerkesztőbizottságában való részvétel mindvégig a kiadvány megjelenése során (1970–86) édesanyám tudományos tevékenységének egy jelentős területét képezte, 10 abba írt tanulmányt is beleértve. *Köszönetemet fejezem ki mindazoknak, akik az Emlékkötet megjelentetésével ily módon édesanyám munkássága egy részének őt méltató felidézésében is részt vettek.*

1 FEJES Erik: *Emlékkötet dr. Kovács Tamás altábornagy legfőbb ügyész emlékére*. Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, Budapest, 2023.

2 Konferencián emlékeztek az altábornagyra. Petróczy Levente: tudósítása a HM honvedelem.hu c. honlapján (kivonat). 2023. április 27.

3 Lásd az *Emlékkötet* 123. oldalán levő felsorolás a legtöbbit publikáló szerzőkről (akiknek legalább 3 publikációja jelent meg. Én kettőt írtam a lapba 1980-ban, illetve 1981-ben.

Az első magyar katonai ügyész

Ez is lehetne a munkám címe, de valójában ketten álltak időrendben az „első helyen”, amint édesanyám írta a Katonai Jog- és Igazságszolgáltatás egy hosszú, húszoldalas tanulmányában, mely a katonai igazságügyi szervek történetét dolgozza fel az 1948–1956 közötti időszakban:

„A HM 4212 – 300 Eln. Igü. 1949. sz. körrendelettel szervezik meg a *Budapesti Központi Katonai Ügyészséget*, amely átvette elődjének, a Budapesti Katonai Ügyészségnek és az egyidejűleg megszüntetett HM Ügyészi Kirendeltségnek továbbá a Határőrség Parancsnoksága ügyészi kirendeltségének jogkörét is. Ugyanitt kezdte meg működését... a rendőrség ügyészi kirendeltsége.

...*Rendőrügyészségen került először katonai ügyészi beosztásba két elvtársnő: Fekete Mária*⁴ és *Töröcsik Anna r. szds-ok.*”⁵

Ezt megelőzően szerepel a Magyar Népköztársaság 1949. évi XX. törvény szerinti Alkotmányán alapuló szervezetalakítási feladatok között az *új, egységes ügyészi⁶ és független bírósági szervezet létrehozása*. „Ehhez azonban még mindig hiányoztak a személyi feltételek. Ennek biztosítására az Igazságügyi Minisztérium 1949. őszén megindította az egyéves képzési időtartamú *Büntetőbírói és Államügyészi Akadémiát* Rákoskeresztúron... Az Akadémiának ezt követően még négy évfolyama működött, és az igazságügyi munkáskáderek képzését 1954-ben fejezte be.”⁷

Úgy vélem, hogy a „munkáskáder” kifejezést az 1970-es években, amikor a fenti történeti áttekintés íródott, általában tágan

⁴ Megjegyzés: teljes neve Tóth Istvánné dr. Fekete Mária.

⁵ ALMÁSINÉ dr. TÖRÖCSIK Anna ny. alezredes: A katonai igazságügyi szervek történetéből. *Katonai Jog- és Igazságszolgáltatás*, 1986/1–2. 67. o.

⁶ *A Magyar Népköztársaság Ügyészségéről szóló* 1953. évi 13. tvr.

⁷ ALMÁSINÉ: i. m. 67. o.

értették, belefértek olyan irodisták is mint Ő volt. A fent említett elvtársnőket illetően az „elvtárs” és „elvtársnő” pedig elvart – a *szabályzatokban kötelezően előírt – megszólítás* és a címzés része volt, nemcsak katonai, hanem széles állami szférában használták.

A szóban forgó Akadémia 1950. évi tablóján valóban látható Édesanyám és említett kolléganője fényképe. A tanulmányok után a jogi oklevelét (ELTE ÁJTK) 1951-ben szerezte. *Zavaros időszak következett az* egységes ügyészi szervezet létrejötte időszakában, különféle koncepciós perek, átszervezések, majd belpolitikai változások, rehabilitálások, és egyebek, amelyekről már sokan és sokféleképpen írtak, édesnyám is a fenti munkában.

Életében az 1953-57. időszakra esett házasságkötése, fiai születése, gyes híján (pót- és beteg-) szabadságok s egy rövid időszakra leszerelése, majd 1958-ban kérésére – véglegesen – katonai állományba helyezése (míg vele kezdő kolléganője nem került vissza a katonai ügyészségre).

Egykori előjárói és munkatársai közül egyesek az ún. koncepciós perek (később rehabilitált) vádlottjai lettek. Más *ügyészek és bírók* viszont az *1956–57-ben folytatott* felelősségre vonás, *perek vagy jogászok üldözése* kapcsán működtek közre, voltak érintettek. Főleg ezekre térnek ki a rendszerváltás utáni tudományos igényű források.⁸

⁸ A Nemzeti Emlékezet Bizottsága, melynek honlapja elérhető neb.hu címen, ezen belül a címlapról elérhető tudástár foglalkozik bírókkal és ügyészekkel, köztük katonai állományúakkal.

Egy másik mérvadó forrás ZINNER Tibor – KAHLER Frigyes – KOCZKA Éva – PÁLÖLGYI Ferenc – TÓTH Béla közreműködésével készült *Megfogyva és megtörve. Évtizedek és tizedelések a jogászvilágban 1918–1962* című műve, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2005. Édesanyám nincs a fenti forrásokban a közreműködők között megnevezve.

Különféle levéltári, köztük a Hadtörténeti Levéltárban készült repertóriumok a hozzájuk tartozó magyarázatokkal segítik többek között a szóban forgó időszak iratainak kutatását.

Édesanyám az elmondottak s a később írt jellemzői tükrében *ki tudott kerülni e vészterhes időszakból*, az is lehet, hogy túl kezdő és fiatal volt még, hogy nagy figyelemmel kísért súlyos ügyben utasítsák eljárásra, vádképviseletre. Visszatérése után vélhetően felettesei is tekintettel voltak azon képességeire és jártasságaira, amelyeket még az 1940-es évek közepén szerzett (tanítónői, *önálló gyors- és gépírói*, fogalmazói, és egyéb irodai). Helyszínelő s más „terepen végzett” munkáktól, gyakorlatoktól stb. kímélheték. A családtól többnapos távollétére, vidéki kirendelésére nem emlékszem, de egyes feladatai időnként „hazakisérték”.

Lassan egy emberöltőnyi idő elmúltával úgy vélem – mások is szerintem –, „hogy egy életút megítélésekor a fő szempont, hogy mennyi elismert szolgálati időt szerzett, mennyi marandó hasznos dolgot tett szakterületén az illető, hiszen lehetetlen, hogy soha nem hibázott életében. Édesanyám *1981. augusztus 1-jei* hatályú szolgálati nyugállományba helyezésére vonatkozó katonai *főügyési parancs kitér arra, hogy „Munkáját nagy lelkiismeretességgel és még nagyobb szakértelemmel, szinte hibátlanul végezte.”* A parancs kitér arra is, hogy több, mint három évtizedes kiemelkedő munkája elismeréseként megkapta a Kiváló Szolgálatért Érdemrendet.

Parttalanná tenné e munkát egy amúgy a tárgyidőszakkal és napjainkkal is összefüggésbe hozható kérdés, a különleges jogrend bevonása a gondolatmenetembe. Mi lett volna, mi lenne típusú gondolatok amúgy is idegenek általában a (jog-, had- stb.) történetkutatástól.

Csak annyit jelzek, hogy mindkettőnél van eltérés a „békeidőszaki” jogszabályoktól. Akkor a közrend helyreállításába bevontak különböző fegyveres szervezeteket, illetve igazságügyi szerveket a statárium kihirdetése idején. A rögtönbíráskodásról szóló 1956. évi 28. 1956. december 11-én lépett hatályba, mely köztörvényes bűncselekményekre (pl. emberölés, nagyértékű rablás, rongálás is kiterjedt. Ezeknél, de még inkább a politikai kihatású ügyekben, az állomány tagja kerülhetett a fizikai vagy lelki teherbíráásával nehezen összeegyeztethető helyzetekbe, mely miatt elhagyta a pályát vagy arra kényszerült.

Az 1960-70-es évekbeli (büntető szakterületi) ügyészi munkájának szemléltetése

Fenti terminuson belül tehát csaknem két évtizeden át 1962-től a főügyészségen másodfokú eljárásban ténykedett, ami tényleges nyomozó munkát már szinte nem jelent. Az Emlékkötetben Altábornagy úr leírja, „1957... március első napján megkezdte működését a budapesti, a debreceni, a győri, a kaposvári és szegedi katonai bíróság és valamint azonos székhelyen és illetékességgel a katonai ügyészségek, továbbá létrehozták budapesti székhellyel a Határőrség Katonai Ügyészségét is. *Az ezt követő három évtizedben a katonai igazságszolgáltatás szervezete, hatásköre nem változott*”.⁹ Úgy is lehet mondani, hogy „békés”, átszervezés-mentes időszakban tudott édesanyám dolgozni, amely munka lényege:

A beérkező elsőfokú ügyek iratai vizsgálatával a *még vitatható jogi kérdések tisztázása* folyik a fellebbezési tárgyaláson képviselendő álláspont, vádbeszéd megfelelő előkészítése érdekében. Ilyen *dilemmák főleg a minősítés körül* vannak, ezzel összefügg a javasolt büntetés, jogos védelem és egyéb felelősséget befolyásoló okok stb. értékelése. Az *elkövetői szándék* pontos megállapításához, a jogász pszichológiai háttérismerete is fontos lehet. Erre még kitérek édesanyám pályafutásának megjelenítésében.

A többi feladat, ahogy általában a vezető szerveknél, a *Katonai Főügyészségen* is többek között *ellenőrzési, felügyeleti, továbbképzési jellegű lehetett és itt már fontosabb az egyéb szakmai kapcsolattartási és tudományos munkák szerepe*. Saját honvédelmi minisztériumi tapasztalataim alapján én leginkább a nemzetközi

⁹ A katonai büntető perrendtartás születésétől a katonai ügyészi szervezet megszűnéséig. In: POLT Péter et. al. (szerk.): *Ünnepi kötet Györgyi Kálmán 75. születésnapja alkalmából*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016. 161–181. – részlete az *Emlékkötet* 159. oldalán.

és hadijogi munka terén tudnék példákat mondani különféle országos szintű sőt külföldi partner szervezetekkel együttműködésre. Elsősorban a Katonai Főügyészségen folyt később, már az évszázad végétől s egyre inkább Társaságunk bevonásával az Emlékkötetben részletesen megörökített budapesti *nemzetközi katonai büntetőjogi konferenciák* szervezése.

Én néhányszor, jellegzetes katonai bűncselekmények tárgyalásán láttam édesanyámat perbeszédet mondani, igényes volt a tartalmat és stílust is tekintve. Ami a konkrét ügyeket illeti, nem gondolom, hogy azok típusa, a vád tárgyának Btk.-tényállás és mennyiség, elkövető állománykategóriája szerinti adatai és megoszlása stb. terén sokban különbözött volna az ő katonai állományú kollégáitól. A hadkötelezettségen alapuló, nagylétszámú Néphadsereg sorállományú és tiszti, tiszthelyettesi állományú bűnelkövetői irányában ez a *maihoz képest sokszoros ügymennységet* jelentett. Ezen tanulmány terjedelme, sem célja nem teszi lehetővé, ennek részletezését.

A „*Nők a seregben*” című egykori *interjúkötet* (a továbbiakban *Interjúkötet*)¹⁰ bevezetéséből az alábbi ma is helytállóan tűnik: „A kötet szűkre szabott keretei között csak *néhány küzdelmes életűt* villan fel az olvasó előtt, de ezek a villanások, mint szerteszét lobogó őrtüzek jelzik, a nők mindig tömegesen álltak és állnak a zászló alatt, a sereg zászlaja alatt. A kötet fő célja a hivatásos katonák imázsának növelésén belül lehetett a nők népszerűsítése, természetesen az „államszocializmusra” jellemző szövegezési stílus mellett. Szakmailag csak ismeretterjesztő munkának tekintem, olvasmányos, de a valóság a tartalomban nem mindig tükröződik pontosan.

„*Az ügyésznő vallomása*” című fejezetében édesanyám szerepelt, és az akkoriban tárgyalt ügyekre is kitért, egy-két tényleg őt is

¹⁰ UJVÁRI Imre László (szerk.): *Nők a seregben*, Zrínyi Katonai Kiadó, 1978. („Az ügyésznő vallomása” című fejezet: 274–293. o.)

megrázó esettel külön példálódzva. Az egyik egy kocsmában több ittas személy által megtámadott tiszthelyettes késsel való védekezése volt, amellyel életveszélyesen megsebesítette egyik támadóját, első fokon elítélték, az ügyész nő másodfokon az ügy alapos vizsgálata után jogos védelem címén felmentési javaslatot terjesztett a Legfelsőbb Bíróság tanácsa elé.

Egy másik példában egy katonai tehergépjármű menetgyakorlaton lerészegedett legénysége tragédiáját mutatja be, benne az egyes szereplők, kiemelten a parancsnok (többen meghaltak), különböző szintű felelősségével, egyénenként és az előzmények láncolatában (ok-okozat) is.

Itt említem meg, hogy egyetemi felvételem után 1973 szeptemberétől 11 hónapos sorkatonai szolgálatomat *Kalocsán töltöttem, melynek két jelentős alakulata bűnügyeiben a Szegedi Katonai Ügyészség volt illetékes eljárni*, Altábornagy úr bizonyára járt is ott, vietnami külszolgálatából 1973 októberében történt hazatérése után, magam is emlékszem egy üzemanyaglopási ügyre, melyben ügyészségi nyomozás folyt.

Előfordult, hogy az elsőfokú ítélet után a másodfokú ügyész arra a megállapításra jutott, hogy téves volt a minősítés és ezért súlyos a kiszabott büntetés. Édesanyám ír arról is, hogy az akkor többnyire az ügyvel nem alaposan foglalkozó kirendelt védő által védett sorkatonák esélyei a bíróság előtt rosszabbak, mint a jobb ügyvédek megfizetni képes és az eljárásban a védekezésre önmagukban is elég rátermett tisztéké. Említ egy törvényességi óvás benyújtást is egy elsőfokú ítélet ellen, amelybe a sorkatona vádlott beletörődött, az óvásban feltárt szociális és őt is sújtó családi problémák méltánylása miatt, azonban a másodfokú tárgyalás napján szabadulhatott.

Az interjú végén tér ki igazságszolgáltatási szóhasználattal „az utolsó szó jogán” arra, *hogyan miként segít pályakezdőket*, s hogy az idősebb fia is a katonai igazságszolgáltatást választotta élethivatásul.

Erre példájával ösztönzött is és nagyjából az Interjúkötet idejéig ez volt az elképzelésem. Ez azonban megváltozott, az idegnyelv-tudásom és nemzetközi tapasztalataim bővülése, illetve a katonai ügyészségen egyetemistaként töltött gyakorlat némileg perspektíva-csökkentő hatására. Amikor megtudtam, hogy megkezdte működését a közvetlen állományparancsnoki alárendeltségben álló *igazgatási főtisztai szolgálat* és van esélyem budapesti szolgálati helyre, már ilyen beosztás irányába fordultam.

Az egyetem elvégzése után kineveztek első tiszti beosztásomba a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolára, s ezután *más módon folytatódott kapcsolatom a katonai ügyészekkel*, főleg a Budapesti Katonai Ügyészség állományába tartozókkal.

Azért *szentelek néhány bekezdést e kapcsolatnak*, mert édesanyámról akkor még *sűrűn érkeztek tőlük pozitív visszajelzések, emlékek*. Ekkor széles volt, majd az ismert, az Emlékkötetben is részletezett módon több lépcsőben csökkent a katonai ügyészek és a szakmailag nekik alárendelt parancsnoki nyomozóhatóságok hatásköre.¹¹ Amikor egy ilyennek a „vezetőjeként”, az aláírandó bűnügyi-fegyelmi iratoknak és döntési javaslatoknak az ún. illetékes parancsnok elé terjesztője lettem, a Btk. *katona* fogalma alá tartozó elkövetőre (ideértve a rendőröket, határőröket stb.) illetve társtetteseikre és bármely bűncselekményükre kiterjedt a katonai ügyészi hatáskör. Ez a Btk., Be. teljeskörű ismeretét kívánta a speciális katonai bűncselekményi körön túl.

A parancsnok katonai vétségek esetében dönthetett az eljárás saját (fegyelmi) hatáskörbe vonásáról, az ügyészségen indított bűnügyek aktáiba viszont sokféle, a nyomozótisztek által készített kihallgatási stb. dokumentum került.

Akkor már idősödő édesanyám és magam is eljárhattunk egy-egy ügy külön szakaszaiban. Egyszer találkoztunk is egy

¹¹ A katonai büntető perrendtartás születésétől a katonai ügyészi szervezet megszűnéséig. In: POLT Péter et.al. (szerk.) kivonata: Emlékkötet 160–164. o.

másodfokú tárgyaláson, amelyre kijött a főügyészségtől tárgyalni,¹² olyan ügyben, amelynek nyomozásában részt vettem. Első szolgálati helyén, jóval gyakrabban jártam. A Bp. II. *Fő utca 70. szám alatti, elég széles körben ismert épületben tartották zömében a nyomozótiszti továbbképzéseket, referáltunk fontosabb ügyekben.*

A Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság közgyűlései is az 1997-es alapítástól kb.15 éven át ott, valamelyik tárgyaló- vagy tanácsteremben kerültek megrendezésre, ahol a Társaság más alapító tagjaival, élükön Altábornagy úrral és édesanyámmal egykor együtt dolgozó főtisztekkel és alkalmazottakkal sokszor találkoztam.¹³ Köztük nők is voltak, jegyzőkönyv-gépíró, titkár-nő, fényképész-technikus stb. később néhányan, jóval pályafutásuk kezdete után jogi tanulmányokba kezdtek, de már jóval az Ő nyugdíjba vonulását követően lett egyikük¹⁴ katonai ügyésszé kinevezve. Vagyis még várni kell arra, hogy legyen katonai ügyésznő, aki három évtizedet töltött ezen szolgálatban.

Pszichológusi és tudományos tevékenysége

E tanulmány főcímében írott négy évtizedből édesanyám legalább egyet töltött az három évtizedes ügyészi munkától különböző, de szintén az igazságszolgáltatást szolgáló két más szakterületen.

¹² A Főügyészség akkor az Állami Számvevőszék jelenlegi – Bp. V. Apáczai Csere János utcai – épületében működött.

¹³ Külön kiemelem az alábbi katonai igazságügyi szakembereket, a Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság alapítói közül, annak az alakulásakor viselt rendfokozattal Kovács Tamás altábornagy, Kovács Árpád dandártábornok, Ertig Antal alezredes, Mezei László ezredes, Koncz Lajos alezredes, Venczl László őrnagy, katonai ügyészek Hildenbrand Róbert hb. ezredes, Soós László hb. főhadnagy, Tóth Éva bíró, Legfelsőbb Bíróság. Bővebben: *Emlékkötet* 210. o.

¹⁴ Dr. Koleszár Vera.

Nevével, munkásságával legalább tíz, az interneten, és még több, a szakkönyvtárakban is elérhető alkotását olvasva, ma bárki találkozhat velük és a jövőben is hasznát veheti azoknak. Mai rohanó világunkban lehetetlen a teljesség igényével személyes tapasztalattal áttekinteni egy nemzedékeken, politikai időszakokon átívelő munkásság eredményeit, amilyen Altábornagy úré vagy több munkatársáé volt. Ezért is nyújtanak segítséget, nem csak katonajogászoknak, hanem fegyelmi elemző, nevelő, szociológus s más honvédségi humán szakembereknek Édesanyám egyes munkái.

Már jelzett ügyészi munkabírása mellett is jólelkű, művelt, derűs, empatikus és megjelenésére is adó volt. Ennél több szubjektív megközelítés nem férhet bele életútja-áttekintésbe, viszont nem elfogultság, hogy a múlt század harmadik negyedében *nem volt könnyű egyes nőies tulajdonságokat összehangolni a szolgálati elvárásokkal* és ún. férfiszakmák szokásaival, egyáltalán, elfogadtatni, hogy nő is lehet katonai ügyész.

Az elismertséghez többet kellett bizonyítania, ahogy fejtegette az Interjúkötetben. Egyedi tulajdonságai motiválták arra, hogy *pályafutása delelőjén pszichológiai tudományok területén is diplomát szerzett*. Számítottak is rá a főügyészségi tevékenység akkor újszerű területein is. Ilyen volt *beválasztása az 1970-ben induló Katonai Jog- és Igazságszolgáltatás című folyóirat szerkesztőbizottságába*, melynek végig tagja volt.

Főleg a katonai fegyelem, nevelés körébe tartozó pszichológiai, pedagógiai jellegű írásai jelentek meg, de társszerzője volt olyan, *szélesebb kört érintő* – nem „csak belső használatra” kezelési jelzésű – *munkáknak* is mint a „*Fegyelmi nevelés és közösségi élet az alegységekben*” című könyv.¹⁵

Az Emlékkötetben található Altábornagy úrnak a Katonai Jog- és Igazságszolgáltatás – egy rangos folyóirat bibliográfiája

¹⁵ *Fegyelmi nevelés és közösségi élet az alegységekben*. Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, Budapest, 1982.

című a bevezetésben már hivatkozott munkája, amelyből egy bekezdést szükségesnek tartok idézni: „A ...folyóirat méltatására az indított, hogy bizonyítható, *igenis „az államszocializmus időszakában” is igyekeztek a katonai büntetőjogot alkalmazó, művelő, magas szinten képzett jogászok részt venni a jogi tudományos életben,* s ennek fórumát is sikerült – igaz, rajtuk kívül álló okok miatt mindössze csak alig másfél évtizedre – megteremteni.”¹⁶

Az olvasó számára talán elég édesanyám munkáiból csak négyet említeni, összegezni, melyek birtokomban vannak

– *A sorkatonák gépjárműbaleseteinek szubjektív feltételeiről.* Katonai Jog- és Igazságszolgáltatás 1972. évi 1. szám. A tízoldalas elemzés a gépjárműhasználat MN-beli intenzitásának és a veszélyességének jelentős problémáival indítva kitér egy civil alkalmasságvizsgáló partnerekkel együtt végzett átfogó Néphadsereg-szintű adatlapos felmérésre és annak eredményeire, mely szerint az aktuális köznapi cselekmények indítékai érzelmi-hangulatú töltésűek és a balesetek bekövetkeztének okai között nagyobb az ilyen szubjektív problémák aránya, mint az objektív műszaki meghibásodási problémáké. Továbbá a balesetet akár szándékosan akár gondatlanul okozók között van egy a megkérdezettek összességén belül kicsi, de hasonló rendezetlen érzelmi vagy szociális gondokkal küzdő csoport, mellyel kiemelten kell foglalkozni. Ezután számba veszi a megelőzés pszichológiai területre tartozó módszereit. A leírtak szinte változtatás nélkül alkalmazhatónak tűnnek ma is.

– *A sorkatonák pártfogó felügyeletéről* Katonai Jog- és Igazságszolgáltatás 1983. évi 2. szám Itt egy azóta „ellehetetlenült” jogi és pedagógiai megoldással kapcsolatosan kifejti, hogy milyen szabályozási és szervezési hibák vezetnek a főleg elítélt sorkatonákat

¹⁶ *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 2015/1. 185–207. o. Idézet az *Emlékkötet* 123. oldaláról, a Magyar Köztársaság legfőbb ügyészének országgyűlési beszámolója.

segíteni hivatott pártfogó felügyelet gondjaihoz, felveti a megoldás lehetőségeit.

– *A katonai igazságügyi szervek történetéből.* Katonai Jog- és Igazságszolgáltatás 1986. 1-2. szám, A húszoldalas történeti összegezés elemzi az 1944. őszétől 1948. nyaráig, az 1948. nyaratól 1956. végéig terjedő fődíszszakokat, számos HM, IM főosztályt, osztályt katonai bírósági és ügyészégi szervezetet a hozzájuk tartozó vezetők neveivel. Ezek között a közjogi és büntetőjogi háttér, valamint a társadalmi és politikai viszonyok változása is követhető. A honvédelmi és igazságszolgáltatás centenáriumára és egyéb rendezvényekre készült történeti áttekintő előadások jól támaszkodhatnak e munkára is.

– A már említett *fegyelmi nevelési kézikönyvnek* MN szinten ismert szakemberekkel volt a társszerzője, akik közül többet személyesen ismertem.¹⁷ Édesanyám „*A katonák megismerésének, értékelésének pszichológiai kérdései*” című húszoldalas fejezetet írta, melynek egyik alfejezete *a sorköteles fiatalok személyiségének pszichológiai sajátosságai és azok megismerhetősége*, másik alfejezete pedig *az alegységparancsnok szerepe a katonák személyiségének fejlesztésében* témakört vizsgálja, a munka gazdag irodalomjegyzékre is támaszkodik.

Nyugdíjba vonulása után *még éveken át dolgozott polgári alkalmazott pszichológusként az MN Fegyelmező Zászlóaljnál*, hadsereg szerzte közismert nevén a Futkosóban.

Idézek a szervezet 1982–93. közti történetét felidéző kiadványból,¹⁸ amelyben egykori tisztek és polgári alkalmazottak foglalják össze emlékeiket.

¹⁷ Dr. Herczeg Ottó ezredes, Földesi Sándor őrnagy, Kecse Lajos őrnagy, Koós dr. Vajna Ildikó, szaklektor: Molnár Károly ezredes.

¹⁸ *Múltidéző. Nagyatád. A fegyelmező Zászlóalj rövid története 1982. június 1-től 1993. december 30-ig.* 2011.

„Furján Istvánné volt igazságügyi előadó: ...Néhai Almásiné dr. Törőcsik Anna (mindenki Anna nénije) pszichológus szakmailag, emberileg, teljes mértékben segítséget nyújtott nekünk. A sors nagy ajándéka volt az ő ittléte.”...Mire a nagyatádi parancsnokság átvette az objektumot, tapasztalataink ismereteink, tudásunk bővült.”¹⁹

Fodorné dr. Kovács Éva volt igazgatási főelőadó jogász: ...Nagyon jó közösség alakult ki a kollégák között. Közvetlenül együtt dolgoztam Furján Istvánné polgári alkalmazottal, Rózsás József mérnök alezredessel és Almásiné dr. Törőcsik Anna, nyugdíjas jogász, pszichológussal. ...

Az elítéltek... jó körülmények közt éltek. Vidéken, jó levegőn tartózkodtak, könyvtáruk, tornatermük és munkavégzési lehetőségük is volt. ...Ügyes-bajos és hivatalos ügyeik intézésében segített nekik Almásiné dr. Törőcsik Anna... Sok-sok év múlva *egy ügyvédi irodában dolgoztuk*, mint ügyvédek és rengeteget tanultam tőle.”²⁰

Pszichológus barátnője,²¹ akivel a Zászlóaljnál is sokat dolgozott együtt, többek között a következő szövegjavaslatot küldte a 2007. évi gyászbeszédhez:

„Ritka párosítás, de csaknem elkerülhetetlen volt számára a jogi és pszichológiai tudományok alkalmazotti területeinek összekapcsolása: hisz mind a két tudományterület alanya és tárgya maga az ember, a bűnelkövető személyiség legmélyebb indítékainak felderítése, megértése” Emlékezetes, hogy fiatalabb kollégáit – a jogászokat csakúgy, mint a pszichológusokat – türelemmel, tapintattal, határozott iránymutatással segítette a szakmai munkájuk elvégzésében.”

¹⁹ U. o. 12. o.

²⁰ U. o. 30., 31. o.

²¹ Koósné dr. Vajna Ildikó.

Ma divatos kifejezést használva, ezen „hibrid tevékenységét” a gyakorlatban is megtekinthettem amikor több alkalommal, mindig több napig meglátogattam, rendszerint jogtanácsosi szakvizsgára készüléssel egybekötve, A központi, romantikus szubmediterrán parkos tér melletti kis szolgálati lakásából néhányszor, párás reggelen busszal kimentem vele a laktanyába. Oda hetente kétszer egy „körjárat” hozta le a büntetés végrehajtására az érintett sorkatonákat, közülük egy-kettőt magam is bevittem Budapesten az ügyészséggel együttműködve a távoli Nagyatádra indításuk helyéül szolgáló fogdába.

Édesanyám, amikor ott jártam, kevésbé komfortos – pl. télen ma már „retro” jellegű kályhával fűtött – helyiségekben vagy valamely fogvatartottal vagy épp azoknak a tágabban vett adminisztrálását végző említett részlegtől valakivel beszélgetett, ebédájában inkább a parancsnokság tagjaival, amikor volt kis idő kérés, javaslat elmondására. Az itteni munkáját is elismerésekkel, jutalmakkal értékelték előljárói.

Tagja lett a Magyar Pszichológiai Társaságnak és élete alkonyán is tartotta a kapcsolatot pszichológus szakértő barátnőjével és az említett kötetek más szakembereivel, a ZMNE Szociológiai, Pszichológiai és Pedagógiai Tanszék későbbi vezetőjével.²²

Záró gondolatok

Nem térek ki jogáspályafutása *utolsó másfél évtizedében egyéni ügyvédként*, főleg különféle polgári jogi ügyekben *végzett munkájára*, melynek idején még sokszor találkozhattak vele katonai ügyészek, bírók is, amint a tárgyalóterem másik oldalán szintén becsülettel képviselt terhelteket, kirendelt védőként katonai büntetőügyekben. Ezt az ügyvédi munkát hamarabb befejezhette

²² Dr. Malomsoki József ezredes.

volna, mert érdemben nem adott hozzá életművéhez. A rendszertelen időbeosztás és a munkájában számára addig kevésbé alkalmazott jogterület és szabályok technikai változások, többlet teherrel jártak a sokirányú családi és egyéb szakmai elköteleződése mellett, és ez egyre inkább egészségének megőrzése ellen hatott.

Azt azonban jelzem, hogy a *hivatástudat valamilyen formában az élet végéig összekötő* kapocs maradhat, ami ismert dolog, viszont édesanyám a somogyi kisvárosból Budapestre visszatérése után több olyan ügyvéddel vette fel újból a kapcsolatot, akik még az ő szolgálati idejében szintén katonai ügyészek voltak, vezető beosztásban is. Azt nem tudom melyik, milyen „bajtársias” motiválást vagy segítséget adhatott az iroda, a kamarai tagság és működéskezdés körül, de többel is találkoztam, beszélgettem.

Mindenesetre az *Emlékkötet egyfajta rövid adalékként vagy korreferátumaként is tekinthető e munka*, melyből látható, hogy Altábornagy úr pályafutása évtizedeken át kapcsolódott meghatározott, többnyire alárendeltségébe tartozó kollégákhoz, katonajogászokhoz.

Katonai tiszteletadással történt temetése után édesanyám rám maradt kitérítéseinek emléklapjait és jutalomtárgyait nézegetve e sorok írása közben, az utolsó egy hajdani honvédtábornokot ábrázoló kis bronzszobor, melyet a honvédelmi minisztertől 80. születésnapjára kapott, a baráti kísérelő levelet Altábornagy úr írta alá, aki akkori katonai főügyészként, akitől előtte más ünnepi alkalmakból is kapott levelet.

Ezen rövid megemlékezésnek egy másik apropója a magyar *katonajogász hölgyek méltatása*. Ilyen kolleginákról – köztük velem egy osztályon dolgozókról, mások speciális jogi területeken kivívott elismeréséről, szerepéről és az állományon belüli arányuk növekedéséről a Seregszemle tudományos folyóirat 2016. végi számában, a magyar katonajogászokról írott tanulmányomban

magam is megemlékeztem,²³ ott főleg csapatjogászi kört érintő kérdésekkel foglalkoztam.

A civil életben az alkalmazottak közül a nők aránya fokozatosan nőtt, 1996-ra az ügyészek közötti számarányuk – az akkori legfőbb ügyész parlamenti beszámolója szerint meghaladta az 50%-ot. Azt, hogy jelenleg hány katonai rendfokozatot viselő ügyésznő teljesít bel- vagy külföldi szolgálatot s fogalmazóként s hányan készülnek – megváltozott feladatkörű – katonai ügyészek, nem kutattam, de biztosra veszem, hogy utánpótlásban nem lesz hiány és tovább számíthatunk munkásságukra. Azonban már másfajta speciális állománycsoport folytat eljárást – ritkábban és egyéb pl. korrupciós és más bonyolult civil ügyek mellett – katonai bűnügyekben, mint akikről a korábbi emlékeknél írtam.

Az Emlékkötetben *le van írva a katonai ügyészségek megszűnéséig* s ügyészeik feladatának átrendezéséig, a jelenlegi Központi Nyomozó Főügyészség regionális osztályaiiba betagolódásig *tartó folyamat*. „Az új szisztémábannehezen várható el a kisebb súlyú, így tehát kevésbé fontos, de a katonai fegyelem szempontjából mégis nagyon fontos ügyek gyors intézése.”²⁴

Egészen *más háttérrel és kihívásokkal kezdik* és folytatják tehát a hivatás gyakorlását, mint néhai Almásiné dr. Törőcsik Anna katonai ügyész alezredes, *akinek munkásságáról, egyfajta példamutatásáról úgy vélem hasznos volt* a Katonai Jogi és Hadijogi Szemlében megemlékezni.

²³ ALMÁSI Ferenc: *A magyar katonajogászok (szolgálatuk történetének, helyzetének, kihívásainak, távolatainak áttekintése)*, 125. o.

²⁴ Kovács Tamás: *A katonai büntető perrendtartás születésétől a katonai ügyészi szervezet megszűnéséig*. In: Emlékkötet: i. m. 163., 169. o.

Almási Ferenc

Négy évtized nőként a katonai igazságügy és a tudomány szolgálatában

